

Avaluació de l'efectivitat del programa PASE.bcn

El programa de Prevenció de l'Abús de Substàncies addictives a l'Escola (PASE) (1990-2000)

El programa de Prevenció de l'Abús de Substàncies Addictives a l'Escola (PASE), va ser encarregat pel Pla Municipal d'Acció sobre Drogodependències de Barcelona. Basat en un mòdul educatiu a desenvolupar en el que és ara el primer cicle d'Educació Secundària Obligatòria (ESO), es va plantejar com un programa pilot per valorar l'eficàcia de la intervenció en comparació amb un grup de referència, donada l'absència d'altres programes avaluats en aquell moment en el context espanyol. Les 25 escoles de la ciutat que van acceptar participar es van assignar aleatòriament al grup d'intervenció o grup de control, estratificant l'assignació depenent del tipus i la mida de l'escola. Es va realitzar durant l'hivern de 1990 un pre-test, respost per 2.033 escolars. A continuació es va administrar un programa de 10 sessions, basat en la teoria cognitiva social, amb una sessió informativa en ambdós grups, seguida en el grup d'intervenció de 9 sessions dirigides pel docent a l'aula i una sessió informativa per a les famílies. Després de la intervenció, immediatament abans de l'estiu de 1990, es va realitzar un post-test que van respondre 1904 estudiants i un any més tard un tercer test. Encara que el programa no semblava frenar l'experimentació amb el tabac, sí va disminuir el pas al consum regular^{1,2}.

El desenvolupament del programa PASE.bcn en el context de l'*European Smoking prevention Framework Approach* (Projecte ESFA) (2003-...)

El 1998-99 el programa PASE es va actualitzar, introduint modificacions en el context del projecte europeu *European Smoking prevention Framework Approach* (ESFA)³. Els models teòrics vigents s'havien anat completant a partir de la teoria de l'autoeficàcia de Bandura⁴, el model dels estadis de canvi de Prochaska⁵ i l'estratègia de l'entrenament d'habilitats de Botvin (*Life Skill Training*, 1980)⁶. Alhora, el projecte ESFA situava les estratègies individuals de prevenció a l'aula en un context més ampli d'accions escolars i comunitàries⁷. D'aquesta manera, el programa es va actualitzar com PASE.bcn i es va avaluar a mig i llarg termini⁸. Un dels deu districtes de la ciutat, Sant Martí, va ser escollit per al grup intervenció (GI). Totes les escoles secundàries del districte van ser convidades a participar i 16 de les 24 van acceptar, participant amb totes les aules (46) de primer curs d'ESO (12-13 anys). El grup control (GC) el van integrar 37 escoles dels altres districtes de la ciutat. A cada escola participava una aula. Les escoles van ser seleccionades aleatòriament, estratificant pel tipus d'escola (segons titularitat), mida de l'escola, nivell socioeconòmic del districte de residència dels escolars i haver participat prèviament en el PASE. L'estratificació va resultar en nou estrats, assegurant que en cada estrat totes les escoles tenien la mateixa possibilitat de ser incloses en la mostra. A la tardor de 1998 es va administrar el pretest a un total de 2.015 escolars, amb una taxa de resposta del 96,9%, 1969 escolars (1.083 en el GI i 886 en el GC). A l'inici, les diferències en variables socio-demogràfiques i el consum de tabac o altres substàncies addictives entre els dos grups de l'estudi no van ser estadísticament significatives. Tres postests van ser realitzats el 1999, 2000 i 2001, al final de cada any d'intervenció. Tres

escoles del GI van abandonar el projecte, una després del primer any i les altres dues després del segon any (dues escoles van tancar i una altra va decidir interrompre la intervenció). Per tant, 13 de 16 escoles van completar el projecte i les seves dades van ser convenientment analitzades. Globalment, 690 d'un total de 1.083 escolars possibles va completar les quatre enquestes en el GI i van ser seguits fins al final del projecte, mentre 603 de 886 ho van fer en el GC. Per tant l'atrició al final del seguiment dels tres anys va ser de 36,3% en el GI i del 32,0% en el GC.

La nova versió del programa es componia de set sessions, de les quals dues s'acompanyaven de vídeos sobre influències socials i presa de decisions, i dues contenien propostes d'entrenament d'habilitats per rebutjar la pressió social i les ofertes per consumir tabac. Es va incorporar un nou quadern de treball per als escolars i es va proporcionar formació pels docents en dos tallers. El programa es completava amb una revisió de la política de l'entorn escolar sobre consum de tabac, oferiment de cessació tabàquica als docents i informació a través de cartes i fullets informatius a les famílies. Els escolars del grup intervenció, tant després del primer any de la intervenció, com al final de l'estudi, tres anys després, es van iniciar en menor quantitat en el consum de tabac que els del grup control, en ambdós casos de forma estadísticament significativa⁸.

Bibliografía

1. Villalbí JR, Aubá J, García-González A. Evaluación de un proyecto de prevención primaria del tabaquismo: el proyecto piloto PASE de Barcelona. Rev San Hig Púb 1992; 66(2):143-8.
2. Villalbí JR, Ballestín M, Nebot M, Brugal T, Diez E The prevention of substance abuse in schools: a process evaluation of the adoption of a standardised education module en: Promotion and Education, 1997;vol.IV, núm.1, pp. 15-19.
3. De Vries H, Mudde A, Leijts I, Charlton A, Vartiainen E, Buijs G et al. The European Smoking prevention Framework Approach (ESFA): an example of integral prevention. Health Educ Res 2003;18(5): 611-26.
4. Bandura A Social Foundations of Thought and Action: a Social Cognitive Theory. Prentice Hall, New York, 1986.
5. Prochaska JO, DiClemente CC Stages and processes of self-change of smoking: toward an integrative model of change. J Consult Clin Psychol 1983; 51:390-404.
6. Botvin GJ, Eng A, Williams CL Preventing the onset of cigarette smoking through life skills training Prev Med 1980; 9(1):135-43.
7. Ariza C, Nebot M, Jané M, Tomás Z, De Vries H. El proyecto ESFA en Barcelona: un programa comunitario de prevención del tabaquismo en jóvenes. Prev Tab 2001;3(2): 70-77.
8. Ariza C, Nebot M, Giménez E, Tomás Z, Valmayor S, Tarilonte V, De Vries H. Longitudinal effects of the European Smoking prevention Framework Approach (ESFA) Project in Spanish adolescents. Eur J Public Health 2008;Oct 18(5):491-7.